

“Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi haqqında texniki rəqlament”in təsdiq edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI NAZİRLƏR KABİNETİNİN QƏRARI

“Texniki tənzimləmə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 18.1-ci maddəsinin icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti **qərara alır**:

“Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi haqqında texniki rəqlament” təsdiq edilsin (əlavə olunur).

ƏLİ ƏSƏDOV
Azərbaycan Respublikasının Baş naziri

Bakı şəhəri, “___” _____ 2024-cü il

№ _____

Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış təbii yanar qazın təhlükəsizliyi haqqında texniki rəqlament

1. Ümumi müddəalar

1.1. "Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi haqqında texniki rəqlament" (bundan sonra - texniki rəqlament) "Texniki tənzimləmə haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 7-ci maddəsinə uyğun olaraq hazırlanmışdır və Azərbaycan Respublikası ərazisində dövriyyəyə buraxılan və dövriyyədə olan nəql edilməyə və istifadəyə hazırlanmış təbii (yanar) qazın (bundan sonra – məhsul) ölkə daxilində sərbəst dövriyyəsinin təmin edilməsinə dair məcburi təhlükəsizlik tələblərini müəyyən edir.

1.2. Texniki rəqlament məhsulun dövriyyəsi zamanı insanların həyatı və sağlamlığının, əmlakın, ətraf mühitin, heyvanlar və bitkilərin həyatı və (və ya) sağlamlığının müdafiəsinin, istehlakçılar (istifadəçilər) tərəfindən mümkün yanlış hərəkətlərin qarşısının alınmasının, eləcə də enerji effektivliyinin və resurslara qənaətin təmin edilməsi üçün zəruri tələbləri müəyyən edir.

1.3. Azərbaycan Respublikasında dövriyyəyə buraxılan və dövriyyədə olan məhsul bu tələblərə cavab verməlidir.

2. Texniki rəqlamentin tətbiq sahəsi

2.1. Texniki rəqlament magistral qaz kəmərləri ilə nəql edilməyə hazırlanmış təbii (yanar) qaza, həmçinin istifadəyə hazırlanmış sənaye və kommunal-məişət təyinatlı, sıxılmış və mayeləşdirilmiş təbii yanar qaza şamil edilir.

2.2. Texniki rəqlament dövlət müdafiə sifarişi ilə tədarük olunan və dövlət maddi ehtiyatının mühafizəsini təmin edən təşkilatlarda saxlanılan, eləcə də Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisindən kənara ixrac edilən məhsullara şamil edilmir.

2.3. Texniki rəqlamenin məqsədləri üçün istifadə olunmuş anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

2.3.1. **məhsulun dövriyyəyə buraxılması** – məhsulun kommersiya fəaliyyəti zamanı Azərbaycan Respublikasının gömrük ərazisində ödənişsiz və ya ödənişli əsaslarla yayılması məqsədi ilə tədarükü və ya idxalı (o cümlədən, qaz anbarlarından tədarükü);

2.3.2. **təbii (yanar) qaz (bundan sonra - TYQ)** – bütün növ karbohidrogen xammalı yataqlarından çıxarılmış, əsasən metandan ibarət olan və tərkibində daha ağır karbohidrogenlər, azot, karbon dioksid, su buxarları, kükürd tərkibli birləşmələr, təsirsiz qazlar, eləcə də digər komponentlərin izləri olan qazabənzər qarışıq;

2.3.3. **sıxılmış qaz** – yanacaq, o cümlədən, daxili yanma mühərriklərində istifadə məqsədilə xüsusi hazırlanmış qaz;

2.3.4. **daşınmaya hazırlanmış qaz** – magistral qaz kəmərləri ilə təhlükəsiz nəqlinin təmin edilməsi üçün texnoloji əməliyyatlardan keçirilmiş təbii qaz;

2.3.5. **sənaye və kommunal-məişət təyinatlı qaz** – xammal və (və ya) yanacaq kimi sənaye və kommunal-məişətdə istifadə məqsədilə hazırlanmış təbii qaz;

2.3.6. **maye qaz** – saxlanma və (və ya) daşınma məqsədi ilə xüsusi hazırlıqdan sonra soyudulma yolu ilə maye halına gətirilmiş, yanacaq kimi istifadə edilən təbii (yanar) qaz;

2.3.7. **istehsalçı** – hüquqi şəxs və ya fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmiş fiziki şəxs (öz adından məhsulun istehsalını və ya satışını həyata keçirən, eyni zamanda texniki rəqlamentin

tələblərinə uyğunluğuna görə məsuliyyət daşıyan şəxs), o cümlədən əcnəbi istehsalçı;

2.3.8. **məhsulun bazarda dövriyyəsi** – məhsulun istehsalçı tərəfindən dövriyyəyə buraxılması anından istehlakçıya qədər keçdiyi mərhələləri;

2.3.9. **partiya** – vahid keyfiyyət pasportu ilə müşayiət olunan, eyni təyinatlı və markalı (mövcud olduğu halda) məhsulun miqdarı;

2.3.10. **məhsulun keyfiyyət pasportu** – bu sənədi tərtib etmiş və məhsulun ya istehsalını, ya daşınmasını, ya saxlanmasını, ya da satışını həyata keçirən təşkilat haqqında məlumatları və məhsulun laboratoriya sınaqları nəticəsində əldə olunmuş keyfiyyət göstəricilərinin faktiki qiymətlərini ehtiva edən sənəd;

2.3.11. **istehlakçı** – məhsulu yalnız şəxsi ehtiyacları üçün almaq niyyətində olan və ya alan hüquqi və ya fiziki şəxs;

2.3.12. **satıcı** – fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmiş, məhsulun istehlakçıya satışını həyata keçirən və Azərbaycan Respublikası ərazisində bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğun məhsulun yerləşdirilməsinə görə məsuliyyət daşıyan hüquqi və ya fiziki şəxs;

2.3.13. **istehsalçı tərəfindən səlahiyyətləndirilmiş şəxs** – Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada onun ərazisində qeydiyyatdan keçmiş, istehsalçı ilə müqavilə əsasında məhsulun uyğunluğunun qiymətləndirilməsi və dövriyyəyə buraxılması zamanı istehsalçının adından fəaliyyət həyata keçirən, eləcə də, məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğun olmamasına görə məsuliyyət daşıyan hüquqi və ya fiziki şəxs.

3. Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış qazın istehlak bazarında dövriyyəsinə dair tələblər

3.1. Daşınmaya və (və ya) istifadəyə hazırlanmış qaz bu texniki rəqlamentin, habelə Azərbaycan Respublikasında qüvvədə olan digər texniki rəqlamentlərin (tətbiq olunduqda) tələblərinə uyğun olduqda və bu sənədin 6-cı hissəsində, eləcə də Azərbaycan Respublikasında qüvvədə olan digər texniki rəqlamentlərdə (tətbiq olunduqda) göstərilən qaydada uyğunluğu qiymətləndirildikdə Azərbaycan Respublikası ərazisində istehlak bazarlarında dövriyyəyə buraxıla bilər.

3.2. İstehlakçının tələbi ilə istehsalçı (istehsalçı tərəfindən səlahiyyət verilmiş şəxs) və ya satıcı məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğunu təsdiq edən sənədləri (məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğu haqqında bəyannamənin və məhsulun keyfiyyət pasportunun surətlərini) təqdim etməlidir.

3.3. Azərbaycan Respublikası ərazisində istehlak bazarlarında vahid dövriyyə nişanı ilə markalanmamış məhsulun dövriyyəyə buraxılmasına yol verilmir.

4. Təhlükəsizlik tələbləri

4.1. Daşınmaya (nəql edilməyə) hazırlanmış qaz 1 nömrəli əlavədə verilən tələblərə uyğun olmalıdır.

4.2. Sənaye və kommunal-məişət təyinatlı qaz 2 nömrəli əlavədə verilən tələblərə uyğun olmalıdır.

4.3. Sıxılmış qaz 3 nömrəli əlavədə verilən tələblərə uyğun olmalıdır.

4.4. Maye qaz 4 nömrəli əlavədə verilən tələblərə uyğun olmalıdır.

4.5. Dövriyyəyə buraxılan və (və ya) dövriyyədə olan hər bir məhsul partiyası məhsulun aşağıdakı informasiyanı ehtiva edən keyfiyyət pasportu ilə müşayiət olunmalıdır:

4.5.1. Məhsulun adı, markası (mövcud olduğu halda) və şərti işarəsi (mövcud olduğu halda);

4.5.2. Hüquqi şəxs üçün – pasportu tərtib edən və məhsulun istehsalını, daşınmasını,

saxlanmasını və ya satışını həyata keçirən təşkilatın adı, yerləşmə yeri (hüquqi şəxsin ünvanı) fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmiş fiziki şəxs üçün – soyadı, adı və ata adı (mövcud olduğu halda), yaşayış yeri;

4.5.3. İstehsalçının əmtəə nişanı (mövcud olduğu halda) (pasporta vurulur);

4.5.4. hüquqi şəxs üçün – istehsalçı tərəfindən səlahiyyət verilmiş şəxsin adı, yerləşmə yeri (hüquqi şəxsin ünvanı), fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmiş fiziki şəxs üçün – soyadı, adı və ata adı (mövcud olduğu halda), yaşayış yeri;

4.5.5. Məhsulun istehsal edilməsi zamanı rəhbər tutulan sənədin təyinatı və adı;

4.5.6. Məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğunu təsdiq edən normativ meyarlar və sınaqların faktiki nəticələri;

4.5.7. Məhsulun partiyasının nömrəsi (mövcud olduğu halda), tədarük tarixi;

4.5.8. Məhsulun Azərbaycan Respublikası ərazisində qəbul edilmiş vahid dövriyyə nişanı (pasporta vurulur);

4.5.9. Pasportun nömrəsi və verilmə tarixi;

4.5.10. Pasportu tərtib edən şəxsin imzası.

4.6. Dövriyyəyə buraxılan məhsul partiyasına dair müşayiət sənədləri dövlət dilində tərtib edilməlidir.

5. Təhlükəsizlik tələblərinə uyğunluğun təmin edilməsi

5.1. Məhsulların təhlükəsizliyi bu texniki rəqlamentlə müəyyən edilmiş tələblərə riayət etməklə təmin edilir.

5.2 Bu texniki rəqlamentin tələblərinin icrası və məhsulun uyğunluğunun qiymətləndirilməsi üçün zəruri olan, məhsulun tədqiqi (sınaq) metodu beynəlxalq standartların siyahısına daxil edilmiş standartlarla müəyyən edilir, onlar olmadıqda isə bu texniki rəqlamentin tələblərinin tətbiqi, icrası və texniki tənzimləmə obyektlərinin uyğunluğunun qiymətləndirilməsi üçün zəruri olan tədqiqatların (sınaqların) qayda və metodlarını, o cümlədən nümunələrin götürülmə qaydalarını özündə əks etdirən milli (dövlət) standartlarla müəyyən edilir.

6. Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış qazın uyğunluğunun qiymətləndirilməsi (təsdiqi)

6.1. Azərbaycan Respublikası ərazisində dövriyyəyə buraxılan məhsul (qaz) bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluq baxımından qiymətləndirilməlidir (təsdiq edilməlidir).

Məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğunun qiymətləndirilməsi (təsdiqi) dövlət nəzarəti və uyğunluğun təsdiqi formasında həyata keçirilir.

6.2. Bu texniki rəqlamentin tələblərinə riayət olunmasına dövlət nəzarəti dövlətin qanunvericiliyinə müvafiq olaraq aparılır.

6.3. Məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğunun təsdiqi (bundan sonra – uyğunluğun təsdiqi) uyğunluğun qiymətləndirilməsinin tipik sxemləri əsasında həyata keçirilir:

6.3.1. Daşınmaya (nəql edilməyə) hazırlanmış qaz üçün – 1d və ya 3d və ya 6d sxemi üzrə;

6.3.2. Seriya ilə buraxılan sənaye və kommunal-məişət təyinatlı qaz və sıxılmış qaz üçün – 1d və ya 3d və ya 6d sxemi üzrə;

6.3.3. Partiyalarla buraxılan və ya idxal edilən sənaye və kommunal-məişət təyinatlı qaz və sıxılmış qaz üçün – 4d sxemi üzrə;

6.3.4. Maye qaz üçün – 3d və ya 6d sxemi üzrə.

6.4. Məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğunun təsdiqi zamanı ərizəçi uyğunluq bəyannaməsinin qeydiyyatı üçün aşağıdakı sənədlər dəstini hazırlamalıdır:

6.4.1. Məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğu haqqında Azərbaycan

Respublikasının müvafiq qurumu tərəfindən təsdiq edilmiş vahid formada rəsmiləşdirilmiş bəyannamə;

6.4.2. Məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğunu təsdiq edən sınaq protokolları;

6.4.3. Keyfiyyət idarəetmə sistemində dair sertifikatın surəti (6d sxemi üzrə bəyan edildikdə);

6.4.4. Qanunvericiliyə müvafiq olaraq hüquqi şəxsin və ya fərdi sahibkar kimi qeydiyyatdan keçmiş fiziki şəxsin dövlət qeydiyyatı zamanı ərizəçinin qeydiyyat və ya uçot (fərdi, eyniləşdirmə) nömrəsi haqqında verilmiş məlumatları;

6.4.5. Məhsul partiyasının tədarükü haqqında müqavilə (4d sxemi üzrə bəyan edilmiş zamanı).

6.5. Uyğunluq bəyannaməsi Azərbaycan Respublikasının müvafiq qurumu tərəfindən təsdiq edilən qaydada qeydiyyatdan keçirilməlidir.

Bəyannamənin qüvvədə olma müddəti:

1d və 3d sxemləri üzrə bəyan edilmiş zamanı – maksimum 3 il;

4d sxemi üzrə bəyan edilmiş zamanı – məhsulun saxlanma müddəti nəzərə alınmaqla, lakin 3 ildən çox olmayaraq;

6d sxemi üzrə bəyan edilmiş zamanı – maksimum 5 il təşkil edir.

6.6. Bu bölmənin 6.4-cü bəndində nəzərdə tutulmuş sənədlər dəsti aşağıda qeyd olunan müddətlərdə saxlanılmalıdır:

– istehsalçı və ya istehsalçı tərəfindən səlahiyyət verilmiş şəxsə – uyğunluq bəyannaməsinin qüvvədə olma müddətinin bitdiyi tarixdən azı 10 il ərzində;

– satıcıda – məhsulun satış tarixindən etibarən azı 10 il ərzində saxlanılmalıdır

Sənədlər dəsti dövlət nəzarət orqanlarının tələbi ilə onlara təqdim edilməlidir.

6.7. Dövriyyədə olan məhsul sınaqlardan keçməlidir.

6.8. Dövriyyədə olan məhsulun sınaqları bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğunluğun müəyyən edilməsi üçün aparılır və satıcı tərəfindən həyata keçirilir.

6.9. Sınaqların keçirilmə qaydasına aşağıdakılar daxildir:

6.9.1. Məhsulun nümunələrinin götürülməsi;

6.9.2. Məhsul nümunələrinin sınaqlarının satıcının şəxsi sınaq laboratoriyasında və ya Azərbaycan Respublikasının müvafiq uyğunluğun qiymətləndirilməsi orqanlarının vahid reyestrinə daxil edilmiş, akkreditasiya olunmuş sınaq laboratoriyasında (mərkəzində) keçirilməsi;

6.9.3. Sınaq nəticələrinin və məhsulun bu texniki rəqlamentin tələblərinə uyğun olmasına dair rəyin məhsulun keyfiyyət pasportuna daxil edilməsi.

7. Məhsulun istehlak bazarında uyğunluq nişanı ilə nişanlanması

7.1. Texniki rəqlamentin təhlükəsizlik tələblərinə uyğun olan və bu sənədin 6-cı hissəsində qeyd olunan üsulla uyğunluğu qiymətləndirilən məhsullar istehlak bazarında dövriyyəyə buraxılmazdan əvvəl uyğunluq nişanı ilə nişanlanmalıdır.

7.2. Məhsulun üzərinə uyğunluq nişanının vurulması Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 17 iyul tarixli 216 nömrəli Qərarı ilə təsdiq olunan "Uyğunluq nişanının forması, uyğunluq nişanından istifadə və verilməsi Qaydaları"na uyğun həyata keçirilir.

7.3. İstehlak bazarında məhsulun vahid dövriyyə nişanı ilə markalanması ərizəçi tərəfindən məhsulun dövriyyəyə buraxılmasından öncə həyata keçirilir.

7.4. İstehlak bazarında məhsulun vahid dövriyyə nişanının qrafik təsviri müşayiət sənədlərinə (məhsulun keyfiyyət pasportuna) vurulur.

8. Texniki reqlamentin tələblərinin pozulmasına görə məsuliyyət

8.1. Bu texniki reqlamentin tələblərini pozan  xsl r Azərbaycan Respublikasının Cinayət və İnzibati X talar m c ll l rin  uyğun məsuliyyət daşıyırlar.

8.2. İstehlak bazarlarında bu texniki reqlamentin tələblərinə uyğun olmayan məhsullara qarşı n z r t tədbirləri Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən aparılır.

"Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi haqqında" texniki rəqlamentə
1 nömrəli əlavə

Magistral qaz kəmərləri ilə nəql edilməyə hazırlanmış təbii (yanar) qaza dair tələblər

№	Göstəricinin adı	Ölçü vahidi	Norma	
			minimal	maksimal
1	Komponentlərin molyar payı (komponent tərkibi)	%	normalaşdırılmır, təyin edilməsi vacibdir	
2	Oksigenin molyar payı	%	-	0,020
3	Karbon dioksidin molyar payı	%	-	2,5
4	Hidrogen sulfidin kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,007
5	Merkaptan kükürdün kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,016
6	Ümumi kükürdün kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,030
7	Həcmi yanma istiliyi ən aşağı	MC/m ³ (kkal/m ³)	31,80 (7600)	-
8	Sıxlıq	kq/m	normalaşdırılmır, təyin edilməsi vacibdir	
9	Su üzrə şəh nöqtəsi temperaturu: mülayim iqlim üçün: qış dövrü yay dövrü soyuq iqlim üçün: qış dövrü yay dövrü	°C	-	-10,0 (-5,0) -10,0 (-3,0) -20,0 -14,0 (-10,0)
10	Karbohidrogenlər üzrə şəh nöqtəsi temperaturu: mülayim iqlim üçün: qış dövrü yay dövrü soyuq iqlim üçün: qış dövrü yay dövrü	°C	-	-2,0 (0,0) -2,0 (0,0) -10,0 -5,0
11	Mexaniki qatışıqların kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,001

Qeydlər:

1. Yay dövrü - 1 maydan 30 sentyabra qədər. Qış dövrü - 1 oktyabrdan 30 aprele qədər. Dövrələrin müddətləri Azərbaycan Respublikasının aidiyyəti qurumları ilə razılaşdırılmaqla dəqiqləşdirilə bilər.

2. 4-8 və 11 göstəricilərinin normaları 101,325 kPa standart təzyiq və 20,0°C standart temperaturda müəyyən edilib. Həcmi yanma istiliyinin hesablanması zamanı standart yanma temperaturu 25°C təşkil edir.

3. 7 göstəricisinin hesablanması zamanı 4,1868 Coula bərabər 1 kalori qəbul edilir.

4. 9 göstəricisinin normaları 3,92 MPa mütləq təzyiqdə müəyyən edilib.

5. 10 göstəricisinin normaları 2,5-dən 7,5 MPa-dək mütləq təzyiq, maksimal işçi təzyiqi 7,5 MPa-dan çox olan qaz nəqli sistemləri üçün – nümunənin götürülmə nöqtəsindəki təzyiqdə müəyyən edilib.

6. 9 və 10 göstəriciləri üçün mötərizələrdə verilmiş normalar tədarük edən və qəbul edən tərəflər arasında razılaşdırma əsasında 2000-ci il daxil olmaqla qeyd edilən ilədək işə salınmış yataqlar və yeraltı anbarlar üçün tətbiq edilir.

7. Tərkibində karbohidrogenlərin miqdarı 1,0 q/m-dən çox olmayan təbii (yanar) qaz üçün 10 göstəricisinin normalaşdırılmaması yolveriləndir.

Karbohidrogenlərin kütlə konsentrasiyası komponent tərkibi əsasında aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$C_{5+} = 10 \cdot \left(\frac{12,15}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_5} + \frac{86,18}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_6} + \frac{100,21}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_7} + \frac{114,24}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_8} \right),$$

burada:

$X_{\Sigma C_5}$ – tədqiq edilən qazda pentanların cəminin molyar payı, %;

$X_{\Sigma C_6}$ – tədqiq edilən qazda heksanların cəminin molyar payı, %;

$X_{\Sigma C_7}$ – tədqiq edilən qazda heptanların cəminin molyar payı, %

$X_{\Sigma C_8}$ – tədqiq edilən qazda oktanların cəminin molyar payı, %.

“Daşınmaya (nəql edilməyə) və (və ya) istifadəyə hazırlanmış təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi haqqında” texniki rəqlamentə
2 nömrəli əlavə

Sənaye və kommunal-məişət təyinatlı təbii (yanar) qaza dair tələblər

№	Göstəricinin adı	Ölçü vahidi	Norma	
			minimal	maksimal
1	Komponentlərin molyar payı (komponent tərkibi)	%	normalaşdırılmır, təyin edilməsi vacibdir	
2	Oksigenin molyar payı	%	-	0,050
3	Karbon dioksidin molyar payı	%	-	2,5
4	Hidrogen sulfidin kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,020
5	Merkaptan kükürdün kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,036
6	Həcmi yanma istiliyi ən aşağı	MC/m ³ (kkal/m ³)	31,80 (7600)	-
7	Vobbe ədədi ən yüksək	MC/m ³ (kkal/m ³)	41,20 (9840)	54,50 (13020)
8	Vobbe ədədinin nominal qiymətdən kənara çıxması	%	-	±5
9	Sıxlıq	kq/m ³	normalaşdırılmır, təyin edilməsi vacibdir	
10	Su üzrə şəh nöqtəsi temperaturu	°C	-	Qazın temperaturu
11	Karbohidrogenlər üzrə şəh nöqtəsi temperaturu	°C	-	Qazın temperaturu
12	Mexaniki qatışıqların kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,001
13	Qoxunun intensivliyi	bal	3	-

Qeydlər:

1. 4-7, 9 və 12 göstəricilərinin normaları 101,325 kPa standart təzyiq və 20,0°C standart temperaturda müəyyən edilib. Həcmi yanma istiliyinin hesablanması zamanı standart yanma temperaturu 25°C təşkil edir.

2. 6 və 7 göstəricilərinin hesablanması zamanı 4,1868 Coula bərabər 1 kalori

qəbul edilir.

3. 6-8 göstəriciləri yalnız yanacaq kimi istifadə edilən TYQ-yə şamil olunur.

4. Vobbe ədədinin nominal qiyməti istehlakçı ilə razılaşdırılmaqla ayrıca qaz paylayıcı sistemlər üçün 7 göstəricisinin norması həudlarında müəyyən edilir.

5. 10 və 11 göstəricilərinin normaları nümunənin götürülməsi nöqtəsindəki təzyiqlə müəyyən edilib.

6. Tərkibində $C_{5+ən}$ yüksək karbohidrogenlərin miqdarı $1,0 \text{ q/m}^3$ -dən çox olmayan TYQ üçün 11 göstəricisinin normalaşdırılmaması yolveriləndir. Karbohidrogenlərin kütlə konsentrasiyası q/m^3 komponent tərkibi əsasında aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$C_{5+} = 10 \cdot \left(\frac{72,15}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_5} + \frac{86,18}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_6} + \frac{100,21}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_7} + \frac{114,24}{24,05} \cdot X_{\Sigma C_8} \right),$$

burada:

$X_{\Sigma C_5}$ –tədqiq edilən qazda pentanların cəminin molyar payı, %;

$X_{\Sigma C_6}$ –tədqiq edilən qazda heksanların cəminin molyar payı, %;

$X_{\Sigma C_7}$ –tədqiq edilən qazda heptanların cəminin molyar payı, %

$X_{\Sigma C_8}$ –tədqiq edilən qazda oktanların cəminin molyar payı, %.

7. 13 göstəricisinin norması həcm payının 1%-ə bərabər olduğu qaz-hava qarışığı üçün müəyyən edilib.

8. 13 göstəricisi yalnız kommunal-məişət təyinatlı TYQ-yə şamil olunur.

9. Sənaye təyinatlı təbii (yanar) qaz üçün 13 göstəricisinin norması istehlakçı ilə razılaşdırılmaqla müəyyən edilir.

10. İstehlakçı ilə razılaşdırılmaqla və 10 göstəricisinin normalaşdırılan qiymətinin mütləq təmin edilməsi şərti ilə müstəsna olaraq bu istehlakçıya aparən qaz kəmərləri ilə karbon dioksidin molyar payı 4%-dək olan təbii (yanar) qazın vurulması yolveriləndir.

“Daşınmaya (neql edilməyə) və
(və ya) istifadəyə hazırlanmış
təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi
haqqında” texniki rəqlamente
3 nömrəli əlavə

Sıxılmış təbii (yanar) qaza dair tələblər

№	Göstəricinin adı	Ölçü vahidi	Norma	
			minimal	maksimal
1	Komponentlərin molyar payı (komponent tərkibi)	%	normalaşdırılmır, təyin edilməsi vacibdir	
2	Həcmi yanma istiliyi ən aşağı	MC/m ³	31,80	-
3	Havaya nisbətə sıxlığı	-	0,55	0,70
4	Hesablanmış metan ədədi	-	70	-
5	Hidrogen sulfidin kütlə	q/m ³	-	0,02
6	Merkaptan kükürdün kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,036
7	Qeyri-alışqan komponentlərin molyar payı (ümumi)	%	-	7,0
8	Oksigenin molyar payı	%	-	1,0
9	Su buxarlarının kütlə	q/m ³	-	0,009
10	Mexaniki qatışıqların kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,001

Qeyd:

1. 2, 5, 6, 9 və 10 göstəricilərinin qiymətləri 101,325 kPa standart təzyiq və 20,0°C standart temperaturda müəyyən edilib. Həcmi yanma istiliyinin hesablanması zamanı standart yanma temperaturu 25°C təşkil edir.

2. Balona doldurulan TYQ-nin temperaturu ətraf havanın temperaturundan maksimum 15,0°C yüksək ola bilər, lakin 60,0°C-dən çox olmamalıdır.

“Daşınmaya (neql edilməyə) və
(və ya) istifadəyə hazırlanmış
təbii (yanar) qazın təhlükəsizliyi
haqqında” texniki rəqlamentə
4 nömrəli əlavə

Maye təbii yanar (qaza) dair tələblər

№	Göstəricinin adı	Ölçü vahidi	Norma					
			Aviasiya qaz-turbin mühərrikləri üçün TMQ (marka A)		Avtomobil daxili yanma mühərrikləri üçün TMQ (marka B)		Energetik qurğular üçün TMQ (marka C)	
			min.	maks.	min.	maks.	min.	maks.
1	Komponentlərin molyar payı (komponent tərkibi)	%	normalaşdırılmır, təyin edilməsi vacibdir					
2	Metanın molyar payı	%	99,0	-	80,0	-	75,0	-
3	Vobbe ədədi ən yüksək	MC/m ³	47,2	49,2	-		41,2	54,5
4	Həcmi yanma istiliyi ən aşağı	MC/m ³	-		31,8	36,8	31,8	-
5	Azotun molyar payı	%	-		-	5,0	-	5,0
6	Karbon dioksidin molyar payı	%	-	0,005	-	0,015	-	0,030
7	Oksigenin molyar payı	%	-	0,020	-	0,020	-	0,020
8	Hidrogen sulfidin kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,020	-	0,020	-	0,020
9	Merkaptan kükürdün kütlə konsentrasiyası	q/m ³	-	0,036	-	0,036	-	0,036
10	Hesablanmış metan ədədi	-	-		70	-	-	

Qeyd: 1. 3, 4, 8 və 9 göstəricilərinin qiymətləri 101,325 kPa standart təzyiq və 20,0°C standart temperaturda müəyyən edilib. Həcmi yanma istiliyinin hesablanması zamanı standart yanma temperaturu 25°C təşkil edir.